

TEMPELHERREORDEN

C-UPPSATS (10 P) I RELIGIONSVETENSKAP AV THOMAS SVENSSON, GÖTEBORGS UNIVERSITET

FÖRTYDLIGANDE

TEMPELHERREORDEN, PRIORAT SKANDINAVIEN TAR INGET REDATKIONELLT-, JURIDISKT- ELLER ANNAT ANSVAR FÖR THOMAS SVENSSONS C-UPPSATS. DOKUMENTET TILLHANDAHÅLLS ENDAST SOM ETT INLÄGG I DEN STÄNDIGT PÅGÅENDE DISKUSSIONEN OM TEMPELHERRARNA.

Storsekreteraren
Storpriorat Skandinavien

REL. VET.
UPPSATS C-m

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Institutionen för Religionsvetenskap
Religionshistoria 1
Uppsats, 10p
Handledare: Gudmar Aneer
Framlägg: 98-06-03

- TEMPELHERREORDEN -
En framställning av orden och dess förhållande till
Kristendomen och andra religioner

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Inst. för religionsvetenskap
412 98 GÖTEBORG

Thomas Svensson

TEMPELHERREORDEN

Följande text är en avskrift av Thomas Svensson C-uppsats i religionsvetenskap (se Käll- och Litteraturförteckning).

INLEDNING

Korstågen är händelser i Europas historia som både upprör och fascinerar. Att de på ett sätt är ett uttryck för brutal, kristen imperialism driven till sin spets, är det väl ingen tvekan. Ändock inbjuder de till intressant och spännande läsning som lockar fram barndomens riddarromantiska fantasier.

Denna uppsats handlar om den s.k. Tempelherreorden. En orden som strävade efter att förena ett krigiskt riddarideal med ett fromt och asketiskt munkliv. Orden bildades ursprungligen för att beskydda kristna pilgrimer i det Heliga landet - Palestina. Allteftersom tiden gick utvecklades Tempelherreorden till att bli en av medeltidens rikaste och mäktigaste institutioner, för att i början av 1300-talet gå ett grymt öde tillmötes.

Syfte med uppsatsen

Mitt syfte med detta arbete är att beskriva Tempelherreorden uppkomst och dess verksamhet. Jag ämnar också undersöka ordens relation till den kristna kyrkan, de europeiska kungarna och samhället i övrigt, relationer som inte var helt problemfria. Då tempelherrarna ofrånkomligen kom i nära kontakt med muslimer kommer ordens förhållande till Islam att beröras. Jag ska också försöka reda ut varför Tempelherreorden, till skillnad från de andra andliga riddarordnarna, utpekades som kättersk och utplånades till följd utav de anklagelser som riktades mot dem.

Då Tempelherreorden under historiens gång har blivit föremål för mer eller mindre fantastiska spekulationer och teorier, ägnas den avslutande delen av uppsatsen åt myten om Tempelherreorden. Här kommer jag också att undersöka ordens förhållande till icke kristna religioner.

Frågeställningar

1. Påverkades kyrkans, kungarnas och allmogens inställning till Tempelherreorden av korstågen?
2. Skilde sig Tempelherreordens situation från de andra andliga riddarordnarnas?
3. Hade Tempelherreorden en särskild relation till icke kristna religioner, eftersom det förekom så mycket spekulation?

Litteratur – källor

De källor som bildar underlag för min uppsats består till största delen av litteratur. Det är främst fyra böcker som ligger till grund för uppsatsen: *Det nya ridderskapet, The two cities - Medieval Europe, 1050-1320* av Malcolm Barber som är lektor i Historia (Lecturer in History) på Universitetet i Reading. Vidare är det *Templars, Hospitallers and Teutonic knights - Images of the military orders* av Helen Nicholson som mellan 1986-1989 forskade i ämnet för att 1990 erhålla en dokortitel i Leicester University. Den tredje huvudboken är *The murdered magicians - The Templars and their myth* av Peter Partner om vilken jag saknar personuppgifter. Förutom dessa böcker har jag också använt och *The trial of the Templars* av Malcolm Barber, samt ett antal andra titlar. När det gäller avsnittet om frimurarna i kapitel 7, har jag delvis använt mig av information från Internet.

I vissa av böckernas förord framgår det att det dokumenterade materialet, vad gäller Tempelherreorden, är ganska magert. Detta beror bl.a. på att ordens egna arkiv till stor del förstördes åren efter dess undergång.

Ett vanligt problem när det gäller historiska skildringar är ju årtalen. När man jämför de olika författarnas uppgifter vad gäller tidpunkt och datum, så skiljer de sig ibland åt. I de flesta fallen handlar det bara om skillnader på 1-2 år. Ändock skapar detta problem som man bör ha i åtanke.

Ett annat problem gäller behandlingen av personnamn och ortnamn. Överlag använder författarna den "engelska" varianten, men i den svenska översättningen av *The new knighthood* (Det nya ridderskapet), har översättaren valt att ge namnen en svensk prägel. Personligen har jag genom hela uppsatsen använt den "engelska" varianten.

Metod

Metodiskt har jag gått tillväga på följande sätt. Uppsatsens första del (kapitel 2-3) består av en deskriptiv framställning av bakgrunden till korstågen, orsaker, mål etc. Jag beskriver också de s.k. militärordnarna i allmänhet för att slutligen beskriva bildandet av Tempelherreorden, dess verksamhet och uppgifter.

Uppsatsens andra del (kapitel 4-7) utgår ifrån och försöker besvara de frågeställningar som jag ställt. Varje kapitel avslutas med en kortare summering där jag också framför egna reflektioner och tankar. En sammanfattning avslutar arbetet.

BAKGRUND

Ända sedan år 638 e. Kr. hade Palestina kontrollerats av muslimerna, utan några större reaktioner från den kristna kyrkan i väst. Inte förrän år 1095, då påven Urban II (död 1099) manade till kamp mot de turkiska seljuqerna började det röra på sig. Det påstods att dessa seljuqer terroriserade och mördade de kristna i öst. Urbans tal år 1095 resulterade snart i mobilisering inför ett första korståg. Fyra år senare, år 1099, hade Jerusalem erövrats. Det skedde dock inte utan svårigheter; sammandrabbningarna var oerhört blodiga och korsfararna led svåra förluster. Vid slutet av 1120-talet hade man lyckats upprätta ett antal stater i Palestina och ett stabilt kungarike började ta form under kung Baldwin I. Korsfararna hade följt Urbans uppmaning och bistått de kristna bröderna i öst, och dessutom befriat Jerusalem. Frågan är om dessa kristna var så utsatta som man påstod. I sin bok *The two cities* skriver Malcolm Barber att det inte finns några bevis som styrker detta, han menar istället att en utav de bakomliggande orsakerna till det första korståget fanns inom kyrkan.

Vid laterankonciliet år 1059 formulerades ett dekret som gällde proceduren kring valet av påve. Dekretet drevs fram av en reformrörelse som ville stärka kyrkans och prästerskapets makt, men också frigöra dem från de världsliga makthavarnas inflytande. Man ville rena kyrkan från simoni (handel med andliga ämbeten) och omöjliggöra för världsliga furstar att själva uppföra kyrkor och kommuniteter (kloster etc.) på sina landområden; på detta sätt fick ju lekmannen stort inflytande och kunde styra kyrkan efter sina egna intressen. Reformatorerna ville också hävda den andliga maktens överlägsenhet över den världsliga, som man menade fläckade ner kyrkan med korruption och barbari. I sin strävan att rena kyrkan såg man även möjligheten att använda militära medel. Det som av lekmännen ofta missbrukades och tjänade djävulen syften, kunde ju samtidigt tjäna Herren! Ett exempel på detta synsätt ser vi hos påven Gregory VII (1073-85). Gregory menade att soldater som stred i Herrens namn för påvens räkning erhöll frälsning från sina synder, de var s.k. milites Christi eller milicia Dei (ung. Kristus-Gudssoldater). Dessa militära styrkor användes för att försvara påvliga intressen på den italienska halvön, men också som en del i det kristna försvaret mot islamiska styrkor i Medelhavsområdet. Tanken om en "Guds armé" som nådde sin höjdpunkt i korstågen föddes således i den påvliga reformrörelsen. Barber skriver att korstågen gav påvedömet möjlighet att praktisera sina idéer om samhällets rening och pånyttfödelse. Genom korstågen kunde också kyrkan lättare kontrollera den världsliga makten, istället för att angripa kyrklig egendom och ägna sig åt inre stridigheter samlades man kring kampen mot en gemensam fiende som man menade, vanärade och skändade det Heliga landet.

TAKING THE CROSS – FRÅN PILGRIM TILL KRISTI SOLDAT

Ända sedan 700-talet hade västerländska kristna genomfört s.k. botgöringsresor till heliga platser, helgongravar etc. Dessa resor utfördes oftast av enskilda individer och små grupper. Ibland genomförde man också större expeditioner. Den största upplevelsen var naturligtvis att besöka det Heliga landet. Under 900-talet började man på initiativ av Benediktinermunkar ur Cluny-rörelsen, att genomföra organiserade resor till Palestina. Snart var pilgrimsresor till Jerusalem en etablerad företeelse. Ur dessa pilgrimsresor växte så småningom korstågen fram. Det engelska ordet "crusade" (sv. korståg) kommer ifrån "cross" (sv. kors). När kristna soldater gav sig iväg på pilgrimsfärd till det heliga landet (Palestina) så "tog de upp korset". Med detta menades att man avgav ett löfte om att bege sig till de heliga platser i Palestina

som förknippades med Jesus Kristus. Trots att dessa fredliga pilgrimsfärder efterhand utvecklades till direkta krigsföretag, såg korsfararna sig själva som pilgrimer. Detta visar sig i den terminologi och de ritualer som hängde samman med pilgrimsresorna. Eden som korsfararna avlade, liksom de privilegier de erhöll och de förpliktelser som de åtog sig, växte fram ur pilgrimsritualerna.

En utbredd föreställning var att de som dog under ett korståg fick sina synder förlåtna och hade en given plats i himlen, de sågs som martyrer för den kristna tron. Från början hade nog kyrkan menat att korsfararna skulle bli förlåtna för "synder" som begåtts mot kyrkan och dess dogmer i detta livet. I den allmänna föreställningen utökades dock denna förlåtelse till att också gälla det hinsides livet, en föreställning som snart också accepterades av kyrkan själv. Även på det materiella planet erhöll korsfararna privilegier. Deras familjer såväl som deras egendomar och ägodelar erhöll skydd under deras resor. Den armé som begav sig mot Jerusalem år 1096 var tungt beväpnad och ämnade strida för den kristna tron. Det handlade alltså inte om pilgrimer som beväpnat sig för sin egen säkerhets skull. Kyrkan var följaktligen tvungen att förankra och motivera detta krigsföretag inom ramarna för den kristna tron. Här stod man uppenbarligen inför ett problem. Hur skulle man motivera direkta krigshandlingar när kristendomens grundpelare, Jesus Kristus, uppmanat sina efterföljare att "vända andra kinden till"?

Många av kyrkans män såg också korstågen som helt oförenliga med det kristna budskapet. Krigarkulten var djupt rotad i det västerländska medvetandet, en krigarmentalitet som gick tillbaka till de krigiska germanska stammarna som under den tidiga medeltiden hade införlivats i den europeiska kristenheten. Detta faktum innebar att kyrkan inte kunde göra något annat än att kompromissa. För att rättfärdiga korstågen vände man sig till Gamla Testamentet. Det hänvisade bl.a. till Moses bestraffning av de av Israels folk som dyrkade den gyllene kalven. Man pekade också på St. Augustinus tal om de förutsättningar som krävs för att man skall kunna rättfärdiga krigshandlingar; "just cause, right intention and legitimate authority". Påven och de av kyrkans präster som var positiva till korstågen var också måna om att framställa korstågen som ett defensivt försvar mot Islams angrepp på "our lands". Korsfararna såg sig själva som trogna tjänare vilka skyndade till undsättning när deras Herre blev angripen, men de såg också möjligheten att hämnas sin Herre.

RELIGION, POLITIK OCH DET HELIGA LANDET

Det framträder ganska tydligt att de religiösa motiven bakom korstågen användes i manipulativt syfte utav påvedömet; påvarna såg i korstågen möjligheten att använda den världsliga makten för sina egna syften. Genom den påvliga reformrörelsen (se ovan) hade kyrkan stärkt sin makt gentemot de världsliga makthavarna. Man såg här sin chans att utnyttja denna ställning för att även få ökat inflytande över den grekisk-ortodoxa kyrkan. År 1054 hade en allvarlig brytning ägt rum mellan västkyrkan (Rom) och östkyrkan (Konstantinopel). De båda kyrkorna hade bannlyst varandra. Brytningen var resultatet av en långvarig process där de båda kyrkorna utvecklats åt olika håll. Östkyrkan hade utvecklat en kontemplativ kristendom där betoningen låg på liturgin och mystiken. Västkyrkan å sin sida utvecklades i en etisk-aktiv riktning. Något förenklat kan man säga att den grekisk-ortodoxa kyrkan utvecklades till en kultens kristendom medan den romersk-katolska blev en författ-

ningens och rättens kristendom. I praktiken innebar detta att den romersk-katolska kyrkan fick en starkare ställning gentemot staten än den grekisk-ortodoxa.

År 1089 skickade den grekisk-ortodoxa patriarken ett brev till Urban II där han meddelade att han övervägde att åter införa påvens namn på den s.k. "diptychs" på vilken den grekisk-ortodoxa kyrkan skrev namnen på de patriarker som den betraktade som ortodoxa. Sex år senare, 1095 sände den Bysantinska kejsaren Alexius representanter till Urban II konselj i Piacenza. Kejsarens representanter bad om militär hjälp mot Seljuq-turkarna som angrep Mindre Asien. De styrande i Konstantinopel började antagligen känna sig hotade av de framryckande turkarna. Det var sannolikt detta som inspirerade Urban att i november 1095 hålla sitt berömda tal i Clermont. Barber skriver att även om den officiella anledningen till Urbans maning till vapen var att befria det Heliga landet från de otrogna, så var sannolikt huvudsyftet att stärka banden till östkyrkan. På detta sätt skulle ju påvens makt stärkas ytterligare. Det är också troligt att det kristna Europa började bli oroade över den islamiska expansionen i Mindre Asien; vad skulle hindra dem från att närma sig Europa?

MILITÄRORDNAR I ALLMÄNHET

De s.k. militärordnarna vilade på religiös grund och påminde i grundstrukturen mycket om monastiska munkordnar och var intimt förbundna med påvedömet. Till skillnad från vanliga munkordnar bestod militärordnarna till största delen av lekmän. Detta berodde på att munkar och präster var förbjudna att döda. Alla militärordnar bildades dock ursprungligen för fredliga syften; man skulle inte föra angreppskrig utan bara beskydda kristna pilgrimer i det Heliga landet. Så småningom började ordnarna emellertid utföra direkta krigshandlingar. Som en följd utav deras höga ideal och hängivenhet mot den kristna tron, kom de andliga riddarna också att utgöra stommen i de kristna styrkorna, de blev kristenhetens elitsoldater. Idén om kristna militärordnar mötte till en början stor entusiasm bland många präster och lekmän i såväl Europa som det Heliga landet. De tre mest framträdande militärordnarna var:

The knighthood of the Temple of Solomon of Jerusalem (Tempelherreorden),
The Hospital of St. John of Jerusalem (Hospitalerorden),
The Hospital of St. Mary of the Teutons in Jerusalem (Tyska orden).

Ordnarna skilde sig åt i det att de hade olika huvuduppgifter. Tempelherreorden var den mest utpräglade krigsorden, medan t.ex. Hospitalerordens verksamhet, som namnet avslöjar, till stor del bestod av karitativ verksamhet. Av dessa ordnar var Tempelherreorden utan tvekan den order som fick mest uppmärksamhet och i det allmänna medvetandet blev symbolen för den kristne riddaren i det Heliga landet. Kanske var det också detta som gjorde att de blev extra sårbara. Dessa ordnar var i stort sett organiserade på samma sätt. I toppen fanns en mästare som vanligtvis befann sig i Jerusalem. Runt denne mästare fanns en grupp av rådgivare som bestod av de äldsta och mest erfarna ordensbröderna. Efter dessa kom de stridande riddarna som inte var så många till antalet. Den största delen av ordnarna bestod istället av s.k. "sergeants". De var soldater som inte blivit dubbade till riddare, och var följaktligen inte lika skickliga och inte lika tungt beväpnade som riddarna. De delar av ordnarna som var stationerade i det Heliga landet bestod också av soldater och riddare som endast tjänstgjorde under kortare perioder. Man hade också icke stridande tjänare och slavar. De senare bestod till största delen av tillfångatagna muslimer. De ordenshus som var belägna utanför

det heliga landet var uppdelade i provinser och styrdes av en sorts mästare (olika namn beroende på vilken orden). Under dessa fanns olika kloster-kommuniteter som styrdes av en s.k. "Prior" eller "Preceptor".

BILDANDET AV EN ORDEN

Som redan nämnts hade korsfararna erövrat Jerusalem år 1099. De hade också etablerat ett kungarike under kung Baldwin I. Många problem återstod dock. Man hade t.ex. stora svårigheter med att beskydda de kristna pilgrimer som vandrade på vägarna runt Jerusalem. Runt år 1100 myllrade Jerusalems omgivande vägar av rövare, vilka gömde sig i grottor och bergspass. De grep varje tillfälle att angripa, plundra och terrorisera pilgrimerna. Det var sannolikt för att försvara dessa pilgrimer som Tempelherreorden bildades. Då det inte finns några säkra källor där detta finns dokumenterat, råder det viss osäkerhet vad gäller tidpunkten för, och omständigheterna runt ordens bildande. William of Tyre ger oss emellertid en version av hur det kan ha gått till. William föddes runt år 1130 i öst och blev sedermera ärkebiskop i Tyre (kuststad i Palestina). Åren 1146-1165 tillbringade han dock i Europa, där han bl.a. studerade källmaterial gällande korstågen. Han ägnade också mycket tid åt att fråga ut de som visste om det som hänt före hans livstid.

Den bild som William ger oss av de första Tempelherrarna är starkt färgad av hans uppfattning och syn på den med honom samtida Tempelherreorden. Han menade att orden var korruperad och ägnade sig åt orättfärdiga manipulationer och utnyttjade sina privilegier på ett oriktigt sätt, mer om detta längre fram. William skriver att fromma och gudfruktiga adelsmän med riddarna Hugh of Payns och Godfrey of Saint-Omer i spetsen år 1118 el. 1119 avlade löften inför patriarken i Jerusalem. De lovade att leva i fattigdom, kyskhet och lydnad likt munkar. Den nye kungen i Jerusalem, Baldwin II, lät uppföra en bas åt Tempelherrarna vid den södra sidan av Herrens tempel. Kungen residerade i al-Aqsa-moskén eftersom man trodde att Salomos tempel hade stått på denna plats (passande för en kung!). Enligt William var Tempelherrarnas primära uppgift att hålla vägarna runt Jerusalem säkra för vallfärdande pilgrimer. Det skulle dock dröja några år innan orden blev erkänd av påven.

ORDENSREGELN

År 1126, ungefär åtta år efter det att Tempelherreorden bildats, skickade kung Baldwin I ett brev till Cisterciensmunken St. Bernardh of Clairvaux. Baldwin skrev att tempelbröderna "önskade få apostolisk bekräftelse och en viss regel". Av brevet framgår också att kungen ämnade sända två riddare, André och Gondemar "för att de måtte erhålla påvens godkännande av sin orden och beveka hans Helighet att ta initiativ till stöd och hjälp till oss mot trons fiender". Anledningen till att kung Baldwin sökte stöd hos Bernardh berodde sannolikt på vissa uttalanden från honom, där han visat sin positiva inställning gentemot de kämpande riddarna i Palestina. Samtidigt som Baldwin skickade sitt brev, hade Hugh de Payns och en del andra ordensbröder begivit sig på rekryteringsresa till Europa. De Payns var på jakt efter nya riddaradepter men sökte också efter välbärgade människor som skulle kunna ge donationer till orden. Dessa rekryteringsresor var en del i förberedelserna för kyrkomötet i Troyes som hölls år 1129. Den 13 januari år 1129 höll brödraskapets stormästare Hugh de Payns ett tal inför mötesdeltagarna rörande brödraskapets "levnadssätt och observans". Brödernas föreskrifter var, något förenklat, följande: gemensamma gudstjänster, gemen-

samma måltider, enkel klädsel, ödmjukt uppförande, inga kontakter med kvinnor. Riddarna fick till en början ha en häst, efter ett tag fick de ha tre, och ett litet antal tjänare. Alla var skyldiga att lyda stormästaren. Orden i sin helhet lydde dock under patriarken i Jerusalem.

Utifrån dessa föreskrifter formulerade man så småningom en latinsk regel som innehöll sjuttiofyra klausuler. Huvudförfattaren av regeln var St. Bernardh vilket tydligt framträder i texten; den präglas av ett asketiskt förhållningssätt och en utpräglad antimaterialistisk längtan, vilket var karaktäristiskt för Bernardhs "livsfilosofi". För att en riddare skulle kunna bli antagen till orden så var han tvungen att på ett övertygande sätt visa att hans avsikter var allvarliga och genomtänkta. De riddare som avgivit ordenslöftena bar vita klädnader med ett rött kors på bröstet, detta för att visa att de gått in i ett tillstånd av evigt celibat. De fick vidare varsin hård halmmadrass, en filt och ett överkast. Man hade gemensamma måltider då inga samtal var tillåtna. Riddarna fick inte ha långt hår; något som var vanligt bland profana riddare. Vad gäller maten så serverades bara två huvudmål om dagen. Kött fick man bara äta tre gånger per vecka eftersom "kött förskämmer kroppen". Vidare skulle en tiondel av det dagliga brödet skänkas som almosor. Under devisen, "det är känt att varje tomt ord alstrar synd" så tilläts bara samtal i funktionellt syfte, att skratta var förbjudet. Disciplinen var som synes väldigt hård och ett straffsystem såg till "att det svarta fåret avlägsnades från de trogna brödernas gemenskap". St. Bernardhs regel fungerade bra i de vardagliga sysslorna, men när det gällde de militära funktionerna hade Bernardh och hans kollegor inga givna svar; man var tvungen att bryta ny mark.

TEMPELHERRARNAS DAGLIGA LIV

Under de perioder då Tempelherrarna inte var ute i fält, så skulle deras dagliga liv, liksom andra munkars, utgå från de s.k. kanoniska timmarna (andaktstunderna under dygnet). Dagen inleddes med matutina då man lyssnade till och läste tretton paternoster (fader vår). Denna ägde rum runt kl. 4 på morgonen. Klockan 6 var det dags för mässa - prima, följt av tertia kl. 8 och sexta kl. 11.30. Efter "sextan" var det dags för frukost. Det tilläts som sagt inte några muntra morgonkonversationer, utan måltiden genomfördes i tystnad under det att någon (oftast en präst), läste bordsbön följt utav en bibeltext. Efter frukosten gick man till kapellet för att utföra tacksägelsen. Klockan 14.30 var det dags för nona åtföljd av vesper kl. 18. Efter "vesper" åt man dagens andra måltid, följt utav dagens sista gudstjänst, completorium då alla drack vatten eller utspätt vin. Efter avslutad "completorium" var det tid för sömn och tystnad, fram till nästa dags matutina.

Som vi ser skilde sig inte Tempelherrens dag särskilt mycket från andra munkars. En stor skillnad är dock förekomsten av fasta. Eftersom Tempelherrarna skulle vara i god fysisk form och alltid beredda på strid så var längre fastetider en omöjlighet. Det är ju allmänt känt att en soldats livförsäkring är hans vapen och utrustning, vilket även gällde Tempelherrarna. Tempelherrarna var därför ålagda att dagligen utföra noggranna kontroller av sin utrustning och sina hästar. Tid för detta hade man efter morgonens första samling matutina och efter kvällens completorium. Vad gällde hästarna fanns det stränga regler; de fick inte användas till kapplöpning och liknande, man fick inte heller favorisera en häst framför en annan. Att förena ett militärt liv med ett monastiskt munkliv var naturligtvis inte helt problemfritt. Detta framträdde tydligt när man var ute i fält; då kunde man ju inte utföra det regelbundna sjung-

andet osv. Under dessa omständigheter gällde det att så långt som möjligt göra allting som man gjorde i ordenshuset, förutom då stridssignalen ljöd, då fick man utan tillstånd t.ex. lämna en måltid. Den eventuella lediga tid som infann sig skulle Tempelherrarna använda till att "göra tältstänger eller -pinnar eller vad som annars gagnar deras syssla". Här ser vi en klar skillnad gentemot andra monastiska ordnar; i dessa skulle ju munkarna ägna sin lediga tid åt kontemplation och studier.

TEMPELHERRARNA OCH ISLAM

I den kristna kyrkan fanns en utbredd skräck inför Islam. Detta visar sig bl.a. annat i synen på profeten Muhammad. Påven Innocent III (död 1216) kallade den muslimske profeten för vilddjuret med numret 666 (omskrivs i Uppenbarelseboken). Man såg honom som djävulens representant på jorden, vars uppdrag var att få de kristna att lämna Kristus till förmån för Satan. I anklagelserna mot Tempelherrarna kom denna föreställning att spela en viss roll, vilket vi skall se senare. Denna fruktan inför Islam måste naturligtvis ha präglat även Tempelherrarna. Men till skillnad från de kyrkliga ledarna befann sig ju ordensbröderna öga mot öga med de "djävulska fienderna", och dessutom under mycket lång tid, vilket måste ha påverkat riddarnas syn på, och attityd gentemot muslimerna. Vad vet vi då om detta? I alla krig gäller det att var taktisk och slug. Detta innebär att man ibland måste alliera sig med fienden.

Under ett krig mot den Egyptiske sultanen, 1244 allierade sig de kristna styrkorna med den muslimske härskaren i Damaskus, Isma'il. De kristna under kejsaren Frederick II, led emellertid ett stort nederlag, bl.a. beroende på att vissa av de muslimska allierade deserterade. Kejsaren letade nu efter en syndabock och som så många gånger blev det Tempelherrarna. Frederick menade att dessa hade försörjt muslimerna och t.o.m. låtit dem utföra sina riter och åkalla Muhammad, för att sedan se dem desertera. Även om detta är ord från en fientlig belackare, säger det oss ändå att Tempelherrarna måste ha hyrt en stor respekt för dessa muslimer. Då Tempelherrarna hade slavar, vilka ofta var muslimer, är det ju inte omöjligt att vissa ordensbröder blev ganska väl förtrogna med islamiska läror. Angående de kristna styrkornas förlust av dess sista fäste, staden Acre, (behandlas i kapitel 5) var kritiken mot Tempelherrarna hård. Det var framför allt William of Beaujeu, ordens stormästare som blev syndabock. En viss Ricoldo of Monte Cruce menade att William var en ovärdig försvarare av Acre eftersom han bl.a. hade haft nära kontakter med muslimer. Detta visar än en gång att relationerna mellan Tempelherrarna och muslimerna var ganska goda, och inte alls präglades av den skräck som kännetecknade den europeiska kristenheten.

Sir Steven Runciman skriver i sin History of the Crusades att Tempelherreorden hade omfattande handelsförbindelser med muslimerna. Många av Tempelherrarna hade också muslimska vänner och var intresserade av deras tro och läror. Utifrån detta kan vi ju inte dra några slutsatser om en eventuell "islamifiering" av Tempelherrarnas egen tro, men det är ju en intressant tanke då rättegången mot orden bl.a. innehöll anklagelser om synkretism. Att förena det fromma munklivet med soldatens intensiva och ofta blodiga verklighet medförde naturligtvis komplikationer. Kraven på Tempelherrarna var sannolikt högre än på profana riddare. Det är också troligt att Tempelherren till följd av sin dubbla funktion; munk och krigare, brottades med inre konflikter i större utsträckning än den världslige riddaren. Om detta kan man ju bara spekulera, men om detta var fallet så kanske den ambivalens som

onekligen följer på en brottningskamp mellan två ideal, resulterade i vilshenhet och i förlängningen undergrävde brödernas moral. Vad gäller Tempelherrarnas relation till muslimer så är informationen ganska skral. Det som finns att tillgå består av kritikers utsagor om orden. Man menade att orden i många sammanhang hade för nära relationer med muslimer, vilket underminerade de kristna styrkornas framgång. Detta säger oss ändå att många av Tempelherrarna inte delade den Islam-skräck som annars var utbredd i den kristna kyrkan. Om detta påverkade brödernas tro kan vi ju inte veta. Men det verkar ändå som om ordens anklagare under den framtida rättegången drog den slutsatsen.

KORSTÅGENS UPPHÖRANDE – KONSEKVENSER

År 1291 var ett ödesdigert år för de kristna korsfararna i allmänhet och Tempelherreorden i synnerhet. I maj månad detta år förlorade den latinska kristenheten sitt sista fäste; staden Acre. Det var muslimerna under ledning av den Egyptiske sultanen som slutligen satte in dödsstöten mot de kristna styrkorna. Anledningen till att detta var ett svårt nederlag för Tempelherreorden var att orden mer än någon annan militärorden förknippades med försvaret av det Heliga landet och de heliga platserna. Tempelherrarnas uppgift hade ju varit att beskydda pilgrimer och pilgrimsvägarna i det Heliga landet, samt att försvara de kristna intressena mot muslimerna. Uppenbarligen hade de misslyckats. Förlusten av Acre beskrevs med stor sorg av de samtida krönikörerna. Man ville hitta syndabockar. Då Tempelherrarna var korstågens kändisar fick de oundvikligen ta en del av skulden för det kristna nederlaget. Den bild som

St. Bernardh of Clairvaux hade målat upp med hänseende på de andliga riddarna hade Tempelherreorden inte kunnat leva upp till. Bernardh hade beskrivit dem som de "fullkomliga kristna krigsmännen" vars huvuduppgift var att försvara de heliga platserna. Det är inte svårt att föreställa sig den skam som Tempelherrarna kände; de var nu mycket sårbara för kritik.

Från kyrkans håll började man nu mer än någonsin ifrågasätta militärordnarnas roll. Röster började göra sig hörda som ville förena ordnarna, framför allt Tempelherreorden och Hospitalerorden. Dessa reformsträvare blev alltmer fientliga i sin attityd gentemot ordnarna. I spetsen för dessa fanns påven Nicholas IV. Även om förlusten av Acre 1291 inte var den enda orsaken till den rättsprocess som inleddes mot Tempelherreorden ca. Sexton år senare, så var den i alla fall en bidragande faktor. Påven Nicholas IV menade att det var på grund av tvister och meningsmotsättningar mellan militärordnarna som Acre hade fallit. Denna åsikt delades av den krönikör som skrev det mest välkända dokumentet vad gäller förlusten av Acre. Samme krönikör var också extra hård i sin kritik mot Tempelherreorden, han menade att de kom till undsättning för sent och var allmänt ineffektiva i striderna. Han skriver vidare att Tempelherrarna verkade mer angelägna om att försvara sitt Tempel inne i staden än staden Acre som helhet. Med andra ord; Tempelherrarna prioriterade beskyddet av sina skatter och ägodelar framför försvarandet av Acre. Vad gäller Hospitalerorden så är krönikören mest positiv; dess riddare beskrivs som modiga och trogna den kristna saken.

En präst vid namn Ricoldo of Monte Cruce skriver följande om William of Beaujeu, Tempelherreordens stormästare vid denna tid: "om William of Beaujeu inte hade dött skulle staden kunna ha räddats, men han blev skjuten av en Saracen, genomborrad av pil mellan magen och levern, likt en andra Ahab". Ricoldo åsyftar här en kung i Gamla Testamentets

Israel. Parallellen mellan William och kung Ahab är ganska träffande. William hade kunglig anknytning, han var vidare en internationellt känd person med stort inflytande. William hade också haft nära kontakter med muslimer. Ahab å sin sida hade gift sig med Jezebel, dotter till den "hedniska" kungen av Sidon. Utifrån detta drar Ricoldo slutsatsen att liksom Ahab var ovärdig att styra Israel, hade William och Tempelherreorden visat sig vara ovärdiga och oförmögna att skydda staden Acre. Som vi ser blev Tempelherreorden utsatt för mycket hård kritik, speciellt från kyrkans håll. Ändock hade kyrkan trots det svidande nederlaget inte helt gett upp tanken på andliga militärordnar; ordnarna kunde räddas, med de rätta reformerna. Ordens verksamhet efter år 1291

I det förra kapitlet såg vi att idén om en förening av de andliga riddarordnarna växte sig allt starkare efter 1291. Man menade att ett enande av ordnarna skulle få slut på rivaliteten och konflikterna mellan dem. På detta sätt skulle ordnarna bli mer effektiva i ett eventuellt framtida korståg. Detta förslag väckte inte någon större entusiasm hos Tempelherreorden, men år 1306 krävde den dåvarande påven Clement V att stormästarna i Tempelherreorden och Hospitalerorden skulle ge ett officiellt utlåtande, vad gällde deras åsikter om en eventuell förening. Tempelherreordens stormästare Jacques de Molay menade att en förening av ordnarna skulle innebära att de båda ordnarnas specifika egenskaper; Hospitalerordens karitativa karaktär och Tempelherreordens mer stridande karaktär, skulle försvinna. De Molay ansåg också att den rivalitet som fanns mellan ordnarna fungerade som en sporre i strävan efter att vara bättre än den andra och på så sätt utvecklas och effektiviseras. Trots hård kritik och krav på reformer försökte Tempelherreorden efter 1291 fortsätta sin kamp mot de otrogna på samma sätt som förr och de accepterades överlag av makthavarna. Tempelherrarna var angelägna att visa att det heliga kriget inte var slut, trots att de kristna baserna i Palestina hade gått förlorade.

Ordens huvudbas upprättades nu på Cypern, men man stod inför svåra problem. Efter slaget vid Acre 1291 hade förlusterna blivit stora och man stod inför en akut brist på manskap och finansiella medel. Jacques de Molay begav sig därför personligen till Europa i mitten 1290-talet, för att vädja om bidrag hos framstående härskare. Hans resa gav onekligen resultat. År 1295 utfärdade Bonifatius VIII en påvlig bulla där han meddelade att Tempelherreorden skulle erhålla samma privilegier på deras nya bas i Cypern, som i det Heliga landet. Många av Europas kungar följde i påvens spår och försåg orden med förnödenheter och förmånliga handelsrättigheter. Istället för ett stort korståg så försågs orden med bidrag så att de på egen hand kunde föra krig mot de otrogna. Tempelherrarna var dock inte särskilt lyckosamma; den samlade kristna armén på Cypern var alltför svag i jämförelse med de muslimska styrkorna. Även om Tempelherreorden fortfarande var mycket mäktig och inflytelserik var dess storhetstid som kristi fullkomliga krigare ett minne blott.

FRÅN ASKETISKA KRIGARMUNKAR TILL RIKA BANKIRER

När Hugh de Payns år 1118 (1119) tog initiativet att bilda en andlig riddarorden vars honnörsord skulle vara fattigdom och enkelhet, var det väl ingen som trodde att detta brödraskap skulle komma att utvecklas till en stor och mäktig institution bestående av ekonomiska experter. Men detta var just vad som hände. Egentligen så hade Tempelherrarna inget val. Krigsföretagen i det Heliga landet krävde enorma resurser och ville man ha orden bestående

av välutrustade riddare så var ett ständigt tillflöde av materiella och ekonomiska medel ett måste. Att hålla en riddare stridsduglig i det Heliga landet under ett år kostade år 1267, 90 livres tournois. Då den franska kungamaktens årliga inkomst vid samma tid uppgick till ungefär 250 000 livres tournois, så förstår man att 90 livres tournois var en ansevärd summa. En annan stor utgift var riddarnas hästar. Tempelherrarnas stridsskicklighet byggde mycket på att de var ridande, utan sin häst var riddaren ett betydligt lättare byte. Ett ständigt välfyllt och välmående häststall var alltså avgörande, men innebar också stora kostnader.

För att på ett effektivt sätt säkra ett kontinuerligt flöde av förnödenheter och ekonomiska medel till det Heliga landet utvecklade Tempelherrarna ett nätverk av s.k. preceptorier runt om i Europa (ordenshus) där de försökte sammanfoga sina egendomar i en sammanhängande struktur. Ett utav ordens viktigaste preceptorier var beläget utanför staden Provins som låg i grevskapet Champagne (norra Frankrike). I Provins hade man varje år tre stora marknader. Tempelherrarna drog nytta utav detta och fick andelar av de skatter som lades på försäljningen. De gav sig också in på fastighetsmarknaden och förvärvade flera fastigheter och butiker i staden, av vilka många var donationer. I och med innehav av butiker började orden också bedriva affärsverksamhet, men man drev också kvarnar och lånade ut pengar. Med utgångspunkt från preceptoriet blev orden snart den mäktigaste instansen i staden. Inom preceptoriet fördelade man uppgifterna mellan olika bröder. Överst fanns en befälhavare och en kaplan. Vidare hade man en marskalk som hade ansvar för byggnader och stall. Man hade också en penningväxlare och tullare som var stationerade inne i staden. Utöver dessa tjänade ett stort antal arbetare och slavar. Denna strukturella uppbyggnad av preceptorierna ledde så småningom till mer utpräglad finans- och bankverksamhet. Även om många klosterordnar innan Tempelherreorden hade förvarat värdefulla föremål åt världsliga personer och även fungerat som pantbank, så gjorde Tempelherrarnas nätverk att de var bättre rustade för dessa ändamål. De hade ju preceptorier på båda sidor av Medelhavet och kunde tillhandahålla pengar när och var som helst. Tempelherreordens "centralbank" låg i Paris och var en utav de viktigaste finansinstitutionerna i nordvästra Europa. Det var ett stort och imponerande komplex med ringmur och flera torn. Genom sin finansverksamhet skaffade sig Tempelherrarna stor administrativ och ekonomisk kunskap. De kyrkliga och världsliga makt-havarna var inte sena att utnyttja detta. Den vanligaste tjänsten som Tempelherreorden tillhandahöll var förvaring av viktiga dokument såsom testamenten, donationsbrev och fördrag.

Eftersom korstågen var synnerligen riskabla projekt var det viktigt för korsfararna att teckna ett testamente innan man begav sig iväg på pilgrimsfärd eller korståg. I egenskap av förvarare av sådana dokument föll det sig naturligt att Tempelherrarna också fungerade som exekutörer. Men det var inte bara i spörsmål som rörde korstågen som orden tillhandahöll tjänster. De erbjöd också möjligheten till depositioner etc. även om det rörde sig om rent profan och privat verksamhet. I egenskap av bankirer utvecklade Tempelherrarna ett välorganiserat bokföringssystem. Det finns protokoll från ordenshuset i Paris bevarade som visar detta. Först så står datum och den för dagen tjänstgörande kassörens namn. Därefter följer en beskrivning av dagens transaktioner bestående av: belopp, insättarens eller uttagarens namn, varifrån pengarna kom ifrån, namnet på personer vars konton skulle krediteras samt kvitton. Bland ordens kunder fanns bl.a. framstående kyrkliga personer,

kungafamiljer, adelsmän, borgare och ordens egna officerare. I vissa stycken tyder denna verksamhet på att orden närmast fungerade som en modern bank, det är dock svårt att vara helt säker på detta men i vilket fall som helst så hade ordens "bankdisk" öppet tre till fyra gånger i veckan. Tempelherrarnas bankverksamhet var dock inte okontroversiell. Att hålla på med pantbelåning och på andra sätt försöka öka sitt eget kapital sågs av många som något smutsigt och syndigt. Här kan man ju dra en parallell till den nedvärderande attityd som under olika tidsepoker har präglat synen på judiska köpmän.

ORDENS FALL

Philip IV, Clement V och processen mot Tempelherrarna År 1285 kröntes en sjuttonårig yngling till kung i Frankrike, Philip "the fair" IV. Han hörde till ätten kapetingerna som i obruten succession hade varit Frankrikes regenter ända sedan 987. Det rike som Philip regerade över var en europeisk stormakt. Philip var mycket medveten om detta och hade dessutom höga tankar om sig själv och sitt land, han menade att Frankrike var Guds utvalda rike och att dess härskare var utrustade med en glödande tro och vaksamhet gentemot all form undergrävande verksamhet. Man kan väl säga att Philip stod för en typ av politisk teologi som han använde som ett medel för att försäkra sig om undersåtarnas lojalitet. Den roll som bankirer vilken Tempelherreorden hade haft under Philips föregångare fortsatte de att ha under Philips första styrelseår. Det finns alltså inget som tyder på att Philip under denna tid inte hade förtroende för Tempelherrarna.

Även om Philip hade höga tankar om Frankrike och sig själv så var arvet från hans far inte bekymmerslöst. Fadern lämnade stora skulder efter sig som en följd av dennes misslyckade korståg mot Aragonien 1284-85. Från 1290-talet och framåt drev också Frankrike krig mot England och Flandern vilket förvärrade den ekonomiska situationen ytterligare. Kungariket Frankrike hade alltså behov av ett kontinuerligt inflöde av pengar. Detta kan ha spelat en roll i den framtida arresteringen av Tempelherrarna. När det gäller Philips personlighet så är det svårt att få en fullständig bild. Vissa källor utmålar honom visserligen som en karismatisk och ståtlig man, men i det politiska spelet vilade han i sina ministrars händer och var själv passiv. Idag anser dock många att Philip i allra högsta grad hade kontrollen över sina ministrar och att hans tillsynes passiva attityd var ett försök att betona sin roll som "prästkönung"; utvald av Gud.

Tjugo år efter det att Philip IV hade krönts till konung i Frankrike, år 1305 valde den katolska kyrkan en ny påve. Denne man som tidigare varit ärkebiskop i Bordeaux, hette Bertrand de Got. Som påve tog han namnet Clement V. Clement var en fysiskt svag person och led ständigt av mer eller mindre svåra sjukdomar. Orsaken till att han blivit vald var att han intog en ganska neutral position mellan den franska kronan och den starka antifranska gruppering som fanns inom kyrkan. Det hade nämligen, av och till, varit ganska hårda motsättningar mellan dessa grupper. Ur franska ögon sett var han också ett ganska bra alternativ; han var ju fransman och skulle sannolikt vara mer tillmötesgående mot franska intressen än t.ex. en italienare. Den 13 oktober 1307 blev Tempelherrarna i Frankrike arresterade. Arresteringsordern kom från ingen mindre än Philip "the fair" IV. Ungefär en månad tidigare hade Philip instruerat sina "polisstyrkor" om orsaken till den stundande arresteringen. Kungen hade sagt att dessa män som påstod sig vara kristna, i själva verket var djävulska kättare. Det påstods

att de i sina invigningsritualer förnekade Kristus tre gånger varefter de spottade tre gånger på Kristusbilden. Efter detta tog adepten av sig sina kläder och fördes naken inför den äldre brodern som var ansvarig för ritualen; denne gav sedan adepten kyssar vid rygglutet, på naveln och slutligen på munnen. Det påstods också det förekom regelrätta homosexuella förbindelser mellan bröderna. Som om detta inte var nog så påstods det att Tempelherrarna dyrkade och offrade till avgudabilder.

Till en början sade sig Philip vara tveksam in för dessa rykten, men allt eftersom de växte och blev allt trovärdigare ansåg han att de inte kunde vara tagna ur luften. Kungen valde därför att konsultera påven för att diskutera problemet. Resultatet av dessa diskussioner blev att kungen utfärdade den nämnda orden att hela Tempelherreorden skulle arresteras för en framtida rättegång, detta skedde emellertid utan påvens officiella medgivande. Alla ordens egendomar skulle tillsvidare hållas i förvar av kungamakten. En annan viktig deltagare i aktionen mot Tempelherrarna var påvens inkvisitor (förklaring) i Frankrike, Guillaume de Paris. Själva arresteringen skedde tidigt på morgonen över hela Frankrike, utan någon som helst förvarning. Det var inte många av Tempelherrarna som hann fly, de flesta av dem som ändå lyckades komma undan, blev snart igenkända och arresterades. Vid tiden för arresteringarna befann sig även ordens stormästare, Jacques de Molay, i Frankrike. Anledningen till detta var ironiskt nog att han deltog i begravningen av kung Philips brorsfru, Catherine of Valois!

Efter arresteringarna i Frankrike 1307 dröjde det inte länge förrän andra länder följde i Philips spår. I december samma år beordrade kung James II av Aragonien (stat i dagens Spanien) att landets Tempelherrar skulle arresteras. Ordenshusen i Aragonien var dock betydligt mer välbefästa än i Frankrike och där fanns också fler stridsdugliga riddare än i Frankrike. De aragoniska Tempelherrarna lyckades därför motstå James II styrkor i nästan ett år innan de fick kapitulera. Inte heller på Cypern kunde man bjuda något större motstånd, trots att detta var ordens högkvarter. Den drivande kraften bakom arresteringarna var den franska kungamakten. Men Philip var noga med att framhålla att det först och främst var kyrkan som genom inkvisitorn Guillaume de Paris hade beordrat aktionen. På detta sätt kunde Philip lättare motivera sina planer; han handlade lagenligt i kyrkans intresse och kunde på så sätt undvika anklagelser om att han som kung enbart handlade i egenintresse och begick ett juridiskt övergrepp. Hade Philip inte betonat sin roll som beskyddare av den "rätta kristna tron" skulle hans handlingar allvarligt ha undergrävt hans egen position som kung av Frankrike, utvald av Gud. Viktigt i sammanhanget är att påvens man i Frankrike, Guillaume de Paris, hade mycket nära förbindelser med den franska kungamakten och fungerade i praktiken som kungens förlängda arm.

Påven Clement V agerande vad gäller arresteringarna präglades av vaghet och tveksamhet. I vissa uttalanden sade han sig inte tro på anklagelserna som riktades mot Tempelherrarna medan han i andra verkade ointresserad av Philips agerande (barber the trial 50). Det är uppenbart att Clement var rädd för att gå emot den franske kungen och vågade därmed inte inta en klar ståndpunkt. Han försökte emellertid ständigt förhålla hela processen genom att bl.a. skylla på sin sviktande hälsa. Clement ville också tillsätta en egen utredning rörande anklagelserna och

var inte intresserad att stödja en allmän arrestering av Tempelherrarna. Men han tog inte heller direkt parti för orden utan visade istället ointresse och ignorerade frågan. Kungen hade ju dock den franske inkvisitorn de Paris stöd; arresteringen genomfördes följaktligen trots Clements oförmåga att ta ställning. Clements passiva attityd förändrades inte nämnvärt efter arresteringen, vilket mer än tydligt visar påvens feghet. Vi får komma ihåg att Tempelherreorden stod under påvens och kyrkans beskydd, vilket kanske delvis kan förklara varför Tempelherrarna blev så överrumplade; vad hade de att frukta när deras uppdragsgivare inte visat några tecken på misstro? Kyrkans passiva beteende vid arresteringarna måste följaktligen ha upplevts som ett stort svek för Tempelherrarna. En intressant sak i sammanhanget är att arresteringen som rättfärdigades utifrån misstanke om kätteri, planerades och genomfördes av en kung. Den gängse praxisen vid fall som detta var att kyrkan arresterade kättarna för att sedan pröva de anklagade mot kyrkans lagar. Först efter detta överlämnades "avfällingarna" till den världsliga makten för eventuella straff.

De anklagelser som riktades mot Tempelherrarna kan delas in i tre grupper:

1. Förnekandet av Kristus samt spottandet på Kristusbilden.
2. De obscena kyssarna och homosexuella förbindelser.
3. Avgudadyrkan.

Dessa tre grupper utvecklades sen till att bli 127 åtalpunkter som jag av utrymmesskäl inte kan rada upp här. Runt kung Philip fanns en grupp ministrar som under årens lopp hade utvecklat en användbar teknik för hanteringen av individer eller grupper som av olika anledningar kom i onåd hos kungamakten. Genom våld, trakasserier och nedsvärning av offrets rykte osv. kunde man lätt utmanövrera offret. Detta tillvägagångssätt hade genom åren visat sig vara ett effektivt vapen mot kungens reella och förmodade motståndare. Den främste experten på detta område var Guillaume de Nogaret. Anklagelserna och processen mot Tempelherrarna är ett tydligt exempel på denna "teknik". De tidigare nämnda anklagelserna mot orden var nog utvalda.

Det andliga klimatet i Europa under denna tid präglades av vidskepelse; häxprocesserna är ju ett tydligt exempel på detta, vilket de Nogaret och kompani var mycket medvetna om. Enligt de Nogaret var Tempelherrarna potentiella häxor; kanske berodde deras stora rikedomar på att de slutit pakt med djävulen? Här ser vi att de Nogaret försöker rättfärdiga Philips uppenbara intresse för Tempelherrarnas pengar, även om det inte uttrycks direkt. När det gällde anklagelsen om avguderi så påstods det att Tempelherrarna dyrkade en hednisk gudafigur som kallades 'Baphomet'. Ordet Baphomet är etymologiskt sett samma ord som 'Mahomet' = Muhammad! Detta visar den syn som den medeltida kristendomen hade på Islam; muslimer var rena avgudadyrkare och Muhammad sågs som djävulens hantlangare. Den kristna kyrkan hade uppenbarligen helt misstolkat Islams läror; muslimerna betonade ju mer än någon annan religion att Gud är EN och endast en.

Rättegången mot Tempelherrarna var en uppvisning i tortyrens effektivitet. Det finns information som tyder på att denna tortyr, även med medeltidens mått mätt var oerhört grym. Man smorde t.ex. in offrens fötter med fett, varefter man placerade dem med fötterna mycket nära en brinnande eld - det var antagligen inte mycket kvar av de fötterna efter denna behandling.

Det var också många som dog vid dessa barbariska tillställningar. Det faktum att många av Tempelherrarna erkände sig skyldiga till anklagelserna som riktades mot dem bekräftade deras skuld, menade åklagarna, men med tanke på den tortyr de blev utsatta för så är det inte så svårt att förstå att de mer än gärna erkände vad som helst för att slippa detta. En Tempelherre lär ha sagt att han skulle kunna "döda Gud" bara han slapp tortyren. Som en följd utav tortyren miste många av Tempelherrarna förståndet, en del begick även självmord. Även om tortyren satte fruktansvärda spår hos Tempelherrarna så är det ändå anmärkningsvärt att de var så passiva under rättegången. Vissa av dem hade inget att säga till sitt försvar. Vi får komma ihåg att Tempelherreorden var ett brödraskap där man svurit trohet mot orden och dess regel. I alla sådana slutna grupper ligger en stor del av individens identitet i gemenskapen och kamratskapen med gruppens övriga medlemmar. När så bröderna åtskildes och isolerades under grymma förhållanden, är det ju sannolikt att de blev mycket förvirrade och därmed sårbara för den psykiska och fysiska terror som de utsattes för.

Hur kommer det sig att de andra andliga riddarordnarna som Hospitalerorden och Tyska orden inte utsattes för denna förföljelse? Faktum är att det fanns röster som ville granska även dessa ordnar, man menade att de gjort sig skyldiga till mord och korruption etc. Anklagelser om kätteri och avgudadyrkan lyste dock med sin frånvaro. En rättegång mot Tyska orden kom emellertid till stånd, men av olika anledningar rann detta ut i sanden. En orsak var att Hospitalerna och de tyska riddarna var baserade i områden där motståndare av kung Philips kaliber inte fanns. De var heller inte lika rika som Tempelherreorden. En annan viktig sak var att Hospitalerorden och Tyska orden inte omgavs av det romantiska och mystiska skimmer som präglade många européers bild av Tempelherreorden. Detta kombinerat med ordens rikedomar och dess misslyckande i det Heliga landet placerade nog Tempelherrarna i ett mycket utsatt läge; i ett vidskepligt Europa var gränsen mellan upphöjda, andliga hjältar och diaboliska kättare antagligen inte särskilt stor. Motiv bakom utplånandet av orden: politiska, religiösa, ekonomiska? Vid tiden för processen mot Tempelherrarna var dessa mycket rika och mäktiga. Som vi såg i kapitel 5 var bröderna högklassiga bankirer med en kundkrets bestående av många betydande personer, t.o.m. den franska kungamakten. Tempelherrarnas rikedomar måste utan tvekan ha frestat den penningberoende kung Philip. Var det detta som var orsaken bakom kungens agerande? Det var sannolikt en av orsakerna, men ingalunda den enda.

Den franske kungen präglades av en sträng fromhet och fördömande moralism, och som kung var det hans ansvar att vidta åtgärder mot alla element som på olika sätt var religiöst och moraliskt depraverade. Då kungen uppenbarligen hade övertygats om Tempelherrarnas skuld rådde det för honom ingen tvekan om vad som skulle göras; kristendomen och den franska staten måste på alla villkor göra sig av med Tempelherreorden. Denna kungliga plikt sträckte sig också till Tempelherrarnas rikedomar; som god kristen kung skulle Philip avlägsna riddarnas smutsiga händer från ordens rikedomar. Det finns inget som tyder på att Tempelherreorden utgjorde något större politiskt eller militärt hot mot den franska kungamakten. Orden i Frankrike bestod mestadels av icke-stridande bröder som hantverkare och "banktjänstemän", de allra flesta var också till åren komna. Nej, då var Tempelherrarnas förmodade heretiska avguderi ett betydligt större hot. Rädslan för demoner och djävuliska

krafter stor. Man trodde att Tempelherrarna hade kunskap om dessa mörka krafter och att de i hemlighet försökte undergräva den sanna kristendomen.

TEMPELHERREORDEN OCH MYTEN

FRÅN MÄKTIGA BANKIRER TILL ONDA MAGIKER

Den 18 mars 1314 brändes Tempelherreordens siste stormästare, Jacques de Molay, på bål i Paris. I och med detta var slutet på orden ett faktum. Som vi sett tidigare så förknippades Tempelherreorden i stor utsträckning med det mytomspunna Heliga landet och omgavs av ett mystiskt skimmer. Detta påverkade även "seriösa" krönikörer, som efter de Molays spektakulära död, gärna smyckade sina berättelser med allehanda skrönor. En av dessa handlade om Jacques de Molays förbannelse. Det påstods att Jacques innan dödsögonblicket besvor sina följare att inom ett år, stå till svars för sina brott inför Gud. Nu hände det sig så att både kung Philip och Clement V faktiskt dog inom loppet av ett år efter de Molays avrättning. Dödsfallen var dock inte särskilt oväntade, påven hade ju under hela sin ämbetsperiod varit mycket sjuk. Kungen dog under en jaktolycka, vilket inte var förvånande; Philips jaktintresse hade alltmer börjat likna besatthet. Dessa omständigheter kombinerat med det faktum att Tempelherreordens arkiv bestående av urkunder, regler, krönikor etc. försvann helt och hållet en tid efter utplånandet av orden, medförde att Tempelherreorden på ett sätt levde kvar; den blev en bördig jordmån för mystikers och ockultisters spekulationer och teorier.

Efter ordens fall 1314 var det fortfarande delade meningar vad gällde Tempelherrarnas skuld. Vissa krönikörer var övertygade om Tempelherrarnas skuld, medan t.ex. Dante i sin Divine Comedy, intog en positivare ställning gentemot orden. Dante menade att Tempelherrarna blev offer för kung Philips girighet. Allteftersom tiden gick började dock Tempelherrarnas öde falla i glömska. År 1531 publicerades emellertid en bok, *De occulta philosophia*, skriven av Cornelius Agrippa of Nettesheim. Denna bok skulle komma att bli den mest inflytelserika magikboken under Renässansen. Agrippa var humanist och forskare och hade en omfattande litterär bildning. Enligt honom själv var boken ett försök att skilja den goda magiska vetenskapen från den diaboliska, svarta magin. I boken går Agrippa igenom olika metoder för hur man kontrollerar demoner och andar och vad som skiljer den helige magikern från den onde. Han hänvisar bl.a. till den Bysantinska krönikören, Michael Psellus (1000-talet), som påstod att de gnostiska magikerna, Bogomilerna, utförde obscena orgiastiska riter där de på olika sätt dyrkade avgudabilder. Det är i detta sammanhang som Tempelherrarna omnämns, antagligen åsyftas ordens förmodade dyrkan av 'Baphomet'. Agrippa framhåller dock att anklagelserna mot Tempelherrarna kunde vara fantasier, men faktum kvarstår; de omnämns. Han drar också en parallell mellan Tempelherrarna och häxor. Även om Agrippa reserverade sig i frågan om Tempelherrarnas skuld, gjorde hans sammankoppling av Tempelherrarna och svart magi stort intryck på läsarnas uppfattning om Tempelherrarna; kritiska läsare blev övertygade om att Tempelherrarna var "magiker".

Bilden av Tempelherrarna som fromma och hängivna soldatmunkar bleknade alltmer. En annan Renässansmagiker, Guillaume Paradin skrev under mitten av 1500-talet verket *Chronicle of Savoy*. Även här figurerar Tempelherrarna, Paradin skriver att blivande Tempelherrar fördes in i en grotta där de tvingades tillbe en avgud som var täckt med

mänsklig hud och som ögon hade glödande "bölder". Här skulle de förneka Kristus samt häda och vanhelga korset. Efter detta släcktes ljuset varefter noviserna deltog i en orgie med en närvarande kvinna. Om det föddes något barn till följd utav dessa orgier, så ställde sig Tempelherrarna i en ring och skickade barnet mellan sig tills det dog. Därefter brände man barnet, eventuella kvarlevor användes till att göra en sorts massa som man beströk avguden med! Den noggranne bankiren hade blivit en grotesk barnamördare.

TEMPELHERRARNA: SYNKRETISTER, GNOSTIKER?

Kritiken mot Tempelherrarna gällde ofta deras högmod och girighet. Men de kritiserades också för att ha alltför nära relationer med muslimer, relationer som kanske utvecklade ett intresse för den muslimska tron. I vilken grad detta ledde till synkretism i orden som helhet är omöjligt att säga. Det fanns säkert de som lämnade orden och konverterade, men att islamiska läror skulle ha införlivats i orden som helhet är nog mindre troligt. Hos mer eller mindre seriösa "esoteriker" under 1700- och 1800-talen spekulerades det emellertid vilt och hämningslöst. Att det i de flesta fall inte fanns några som helst historiska belägg för deras teorier var inte något som störde dem. År 1877 hävdade en tysk vid namn Merzdorf, att han hittat en latinsk regel tillhörande Tempelherreorden som enligt uppgift var daterad runt 1200-talet. Merzdorf hävdade också att regeln visade att Tempelherrarna var allierade med alla handa kättare; Albigensare, Katarer m.fl. Dessa grupper var dessutom i ständig kontakt med varandra! Regeln beskriver vidare en märklig ceremoni. Denna inleds med att man läser den första versen i Koranen, därefter får aspiranten motta "the baptism of fire", varefter guden 'Baphomet' lovprisas. Ceremonin avslutas med att de församlade utbrister 'Yah-Allah'. Merzdorfs regel är naturligtvis ett kvasi-religiöst hopkok utan någon historisk grund. Detta till trots var det många som trodde på denna och liknande historier. En avsevärd skara av dessa var också bildade och intelligenta människor.

Bakom teorier som denna låg (ligger) ofta en föreställning om en förkristen, outgrundlig dunkel visdom. En visdom innehållande sanningar som i konfrontation med kristendomen skulle få den kristna kyrkans grundvalar att rämna. För den "troende" esoterikern förklarade ju detta varför de visdomsbärande Tempelherrarna avrättades! Det förklarar ju också varför denna visdom till varje pris måste hållas hemlig genom historien. Denna längtan efter "Kunskapen" ledde ofta till att man under slutet av 1800-talet blandade ihop alla ockulta och mystiska teorier till en salig (magisk!) röra: Tempelherrarna, indisk religion, Atlantis, Kabbala etc. Man menade att allt detta kom ifrån en enda källa; den hemliga visdomen, som nästan sågs som en vetenskap.

År 1818 publicerade den österrikiske orientalisten Joseph von Hammer-Purgstall sitt verk, *Mystery of Baphomet Revealed*. Hammer-Purgstall menade att den 'Baphomet' som Tempelherrarna skulle ha dyrkat, var en androgyn avgudabild som härstammade från förkristen tid. Purgstall påstod att namnet 'Baphomet' kom ifrån det gnostiska andedopet "baptism av själen". (Purgstall tog emellertid fel. Som vi sett tidigare var 'Baphomet' samma ord som Muhammed). Purgstall utgick bl.a. ifrån Origenes som hade påstått att den gnostiska sekten, Ophiterna, under kristendomens första år hade tvingat sina medlemmar att förneka Kristus; Tempelherrarna var uppenbarligen arvtagare till Ophiterna. Som bevis för detta hänvisade Purgstall till fynd av olika mynt, medaljonger och schatull, som skulle ha tillhört Tempelherrarna. På dessa föremål fanns det ingraverade bilder som förknippades med gnostiska sekter. Dessa sekter skulle bl.a. ha avvisat Gamla Testamentets version av skapelsen. Tempelherrarnas uppenbara förbindelse med dessa gnostiker bevisade enligt Purgstall att Tempelherrarna utan tvekan var skyldiga till kätteri. Forskning har emellertid visat att de föremål som Purgstall utgick ifrån på sin höjd kunde härstamma från slutet av 1700-talet. I Purgstalls teori hade sexualiteten en framträdande roll. Ophiterna blev, förutom Kristusförnekelsen, också anklagade för att utöva en typ av falloskult. Denna anklagelse var troligen falsk, men Purgstall var inte sen att sammankoppla detta med de "sexuella" anklagelserna mot Tempelherrarna. Enligt dessa skulle ju Tempelherrarna, under sina intagningsceremonier, ha kysst varandra på otillbörliga ställen och även praktiserat sodomi. Utifrån detta drog Purgstall slutsatsen att Tempelherrarna hade övertagit Ophiternas fallosdyrkan.

Purgstall lanserade ännu en teori i vilken han sammankopplade Tempelherrarna med legenden om "the Holy Grail". Purgstall menade att legenden om Graalen hade sitt ursprung i gnostiska riter, vilka Tempelherrarna hade övertagit. I denna teori byggde Purgstall på litterära bevis. Det var framför allt Wolfram of Eschenbach (medeltida tysk poet) som genom *Parzifal*, inspirerade Purgstall. I *Parzifal* figurerar ett antal riddare som Eschenbach kallar Templeisen. För Purgstall var kopplingen uppenbar; Eschenbachs riddare var Tempelherrarna! Vad gäller Graalen så menade Purgstall att detta föremål var symbolen för den "gnostiska upplysningen", och hade ingen kristen betydelse. Purgstall levde i en tid då religionsforskare och folklorister försökte hitta ett mönster i förmodade förkristna religioner som på olika sätt hade överlevt kristendomens utbredning. Därför var det ju naturligt att man sökte efter dessa religioner bland grupper som utpekats som kättare, t.ex. Tempelherreordenen. Det var inte bara Purgstall som kopplade ihop Tempelherrarna med gnostikerna. Den före detta jesuitmunken, Augustin Barruel (1741-1820) lade fram en liknande teori. Han menade att Tempelherrarna, genom Albigensarna, hade övertagit en ondskefull, heretisk doktrin som härstammade från de första gnostikerna. Barruels teorier hade stor genomslagskraft och i det allmänna medvetandet blev Tempelherrarna klassade som suspekta och ondskefulla.

FRIMURARE OCH KONSPIRATIONSTEORIER

Under 1700-talet drog en riddarromantisk våg fram över den europeiska kontinenten. Det var framför allt i frimurarkretsar som intresset för medeltidens nobla knektar återupplivades. Vad gäller frimureriets ursprung så råder det delade meningar. Den vanligaste teorin säger att frimureriet härstammar från medeltidens stenhuggarskrån. I stenhuggarnas verkstäder, bygghyddorna, undervisades lärlingar i byggnadskonstens hemligheter. Förutom det rent hantverksmässiga studerade man läran om den "heliga geometrin" och hur den tillämpades,

främst på katedralbyggena. Stenhuggarskråna fungerade också som ett slags fackföreningar som bl.a. såg till att avlidna bröders efterlevande klarade uppehållet. De frimurare som på 1700-talet vurmade för medeltidens riddare var till skillnad från stenhuggarskråna, enbart andligt och spekulativt inriktade. Man behöll dock stenhuggarnas terminologi, symboler och verktyg. Trots detta så hade nog de senare frimurarna ingen historisk koppling med de medeltida stenhuggarna. Det var nog snarare de intellektuella i 1600-talets England, som utifrån ett esoteriskt intresse kopierade stenhuggarnas föreningsstruktur och symboler.

De spekulativt inriktade frimurarna var uppdelade i s.k. loger som hade slutna sammankomster. Logerna var mycket exklusiva och bestod till största del av vetenskapsmän, filosofer, teologer och författare. De engelska frimurarna var till en början ganska ointresserade av det medeltida ridderskapet, men när frimureriet så småningom spred sig till Frankrike, började spekulationer gällande en eventuell historisk koppling mellan frimurarna och de andliga riddarordnarna att spira. Orsaken till detta var bl.a. den pseudohistoria om frimureriets ursprung som skrevs 1737 av storlogens kansler i Frankrike, Andrew Michael Ramsay. Denne menade att frimurarnas historia gick tillbaka ända till korstågen och det Heliga landet. De kristna korsfararna skulle ju försvara och upprätta "Herrens Tempel", men var i detta arbete hårt ansatta av fienden. Man behövde därför hemliga tecken för att på så sätt känna igen varandra. Korsfararna var alltså både försvarare av den kristna tron och "bygggherrar". Ramsays historia talade dock inte om någon särskild koppling med just Tempelherreorden. Det skulle emellertid de tyska frimurarna göra ca. tjugo år senare.

Runt år 1760 utformade den tyske frimuraren Samuel Rosa en tempelherremyt som var tänkt att tjäna de rituella behoven i tyska frimuraresällskap. Rosa hävdade att när Tempelherreorden bildades och installerade sig i Salomos tempel fick de motta magiska krafter och hemlig visdom. Innan Jacques de Molays besteg kättarbålet i Paris 1314, hade han förmedlat detta till sin efterträdare. Den hemliga kunskapen vidareförmedlades sedan ännu en gång, icke förvånande, till frimurarna. Denna föreställning gav sedan upphov till fler myter. Den mest framträdande var den om kung Hiram av Tyrus. När kung Salomo skulle bygga sitt berömda tempel, anlätade han Hiram. Denne blev emellertid mördad då han inte ville avslöja sina murarhemligheter. Till följd av detta sände Salomo ut ett antal "utvalda mästare" för att hämnas Hiram. Salomos vedergällning fortgick sedan genom århundradena. Följaktligen såg frimurarna Tempelherreordens stormästare som sin tids utvalda. Som utvalda hämnare och bärare av hemlig visdom bevarade Tempelherrarna hotfulla sanningar. Detta förklarade, menade man, varför den kyrkliga och världsliga makten krossade orden. Liksom Salomo hade hämnats Hiram så kunde "Tempelherreorden" i frimureriets skepnad hämnas ordens förintelse och Jacques de Molays död.

De tyska tempelherrefrimurarna hade också en annan förgrundsfigur i adelsmannen Karl Gotthelf von Hund (1722-76). Denne von Hund skulle år 1743 ha inträtt i en orden som kallades Ordre de Temple och som var etablerad i Paris. Denna orden styrdes enligt uppgift av en okänd stormästare och gjorde även anspråk på att vara en direkt arvtagare till den historiska Tempelherreorden. Von Hund fick i uppgift att utforma en ordensgren i Tyskland samt att utforma ett gradssystem. Systemet kallades Die strikte Observanz (Strikta Observansen), eftersom man hade krav på ovillkorlig lydnad från sina medlemmar. Kritiken mot von Hund var emellertid stor; han lyckades aldrig få kontakt med "den okände" stormästaren. Man började tvivla på om han överhuvudtaget existerade.

Runt 1766 lämnade en grupp med frimurare Strikta Observansen. I täten för dessa fanns en kontroversiell teolog vid namn Johann August Starck. Starck hade tröttnat på de ytliga riddarromantiska ritualerna som präglade sällskapet och ville istället utarbeta ett mer andligt system. Starck utgick här ifrån William of Tyre. I en av sina krönikor hade William påstått att det bredvid Tempelherreordens ridderskap i Jerusalem, existerade ett självständigt prästerskap som kallades Clerks of the Temple. Starck påstod sig också ha kommit över gamla dokument som härstammade från dessa präster. Enligt Starck innehöll dokumenten hemlig kunskap som Tempelherreordens prästerskap hade fått från Esséerna. Starck var mycket influerad av Renässansens ockultister och magiker, framför allt Cornelius Agrippa of Nettesheim, som han menade hade varit en "Clerk of the Temple". Starck anknöt också till 'Baphomet', han ville t.o.m. att man skulle återinföra bruket av denna gudabild (Starck var följaktligen övertygad om att Tempelherrarna hade dyrkat 'Baphomet'). Starck utarbetade även ritualer där han bl.a. placerade ett föremål som han kallade 'Baphomet' bredvid en Bibel. Ritualerna innehöll läsning ur Bibeln, helgande av vatten etc. men avslutades med att man rörde 'Baphomet', för att erhålla magiska krafter.

Konspirationsteorier har funnits i alla tider, men under slutet av 1700-talet förekom de ovanligt ofta. Under denna tid skakades Europa av den franska revolutionen; ett uppror av sådan omfattning att det bara kunde ha kommit till stånd genom hemliga organisationers systematiska undergrävande av samhällets grundvalar. Detta var i alla fall vad många trodde. I sitt letande fann konspirationsteoretikerna en idealisk syndabock i Tempelherreorden. Allt tydde ju på att Tempelherrarna var depraverade kättare som i hemlighet hade undergrävt den kristna tron och det europeiska samhället. År 1782 hölls ett stort frimurarkonvent i Wilhelmsbad (Tyskland). Konventets deltagare bestod av många olika frimurargrupper som alla försökte värva nya medlemmar. Bland dessa fanns en grupp av individer som i hemlighet försökte rekrytera folk. Gruppen leddes av Adam Weishaupt som var professor på Universitetet i Ingolstadt. De kallade sig the Bavarian Illuminati (Bavaria, latin för Bayern) och var egentligen inget frimurarsällskap. Professor Weishaupt var en ivrig reformsträvare och hade många idéer vad gällde förnyelsen av det tyska samhället. Weishaupt ville hitta ett bra sätt att förankra sina idéer och fann det i de hemliga sällskapens strukturella uppbyggnad. Det som Weishaupt framför allt tilltalades av var gradsystemen och den ovillkorliga lydningen gentemot en okänd högsta auktoritet; han ville kontrollera en lydig skara av undersåtar. Weishaupt valde sina rekryter med omsorg; många hade mycket viktiga positioner i tyska regeringar. Weishaupts betoning av hemlighet och lydnad tyder på att målet för hans reformer var ett närmast diktatoriskt och tyranniskt samhälle. The Bavarian Illuminati blev aldrig något

reellt hot emot det Tyska samhället, även om förutsättningarna hade funnits. Runt 1785 blev den Bayerska regeringen medvetna om Weishaupts hemliga sällskap och upplöste "sammansvärjningen" utan några större problem.

Som en följd av avslöjandet av Illuminati-sällskapet uppstod en konspirationshysteri. Pamfletter där Illuminatibröderna utmålades som Europas illvilligaste bedragare, cirkulerade ständigt. Snart hade det skapats ännu en myt som icke förvånande, lyckades införliva Tempelherrarna i sin berättelse. År 1789 fördes den italienske äventyraren och bedragaren Alessandro Cagliostro (eg. Giuseppe Balsamo), inför Inkquisitionen i Rom. Han misstänktes bl.a. för att ha försökt införa frimureriet i Italien. Han dömdes till döden 1791 men fick straffet ändrat till livstids fängelse. I förhören med Cagliostro sade denne att Strikta Observansens (se ovan) Tempelherrar och Illuminati-sällskapet arbetade under den Höga Observansen. Denna sammanslutning bestod av Tempelherrar som hade svurit att hämnas avrättningen av ordens siste stormästare, Jacques de Molay år 1314. Målet för hämnden var den katolska religionen och alla kungliga institutioner; dessa två storheter skulle krossas. Cagliostro påstod också att han hade sett ett dokument som innehöll underskrifter (skrivet i blod) av framstående personer som lovade att krossa alla kyrkliga och världsliga despoter.

SUMMERING

Tempelherreorden har en minst sagt märklig historia; ordens första år präglades av enkelhet, fattigdom, disciplin, kyskhet och hängivenhet gentemot den kristna tron. Detta asketiska förhållningssätt utvecklades till ett tillstånd av rikedom och ekonomiskt inflytande. Parallellt med denna utveckling blev Tempelherrarna till en början föremål för pris och ära, efterhand övergick detta till hat och bisarra anklagelser. Det senare skulle visa sig leda till ordens undergång. Trots detta förlorade inte Tempelherrarna sitt inflytande, de behöll sitt grepp om den europeiska människans fantasi. Tempelns väktare blev hos många symbolen för hemlig kunskap, de var upphöjda och mäktiga visdomsbärare. Men de sågs också som urtypen för moraliskt och andligt depraverade kättare. Trots brist på bevis och historiska belägg så utarbetades teorier där Tempelherrarna förknippades med häxor, magiker och gnostiker. Det påstods också att de hade kopplingar till esséerna. Vissa menade att de var synkretister som blandade kristna ritualer med ockultism. Andra hävdade att de hädade korset och spottade på Kristusbilden. De hemliga sällskapen med frimurarna i spetsen ville gärna förknippas med Tempelherrarna; man konstruerade dokument och historier som bevisade att frimurarna var Tempelherreordens sanna arvtagare. Det fanns även de som menade att Tempelherrarna var paradexemplet på den samhällsfientliga konspiratören; de hade överlevt 1314 och underminerade systematiskt samhällets och kyrkans grundvalar, för att hämnas på kyrkan och kungamakten. Den franska revolutionen talade sitt tydliga språk. Som vi ser har mytbildningen kring Tempelherreorden varit ytterst livskraftig och seglivad. Myternas bidrag till den moderna bilden av de verkliga Tempelherrarna är förmodligen lika stort som det från deras dokumenterade historia. Detta beror kanske på att Tempelherrarna är så anpassningsbara. De har ju kunnat användas av romantiker som är nostalgiska inför den förlorade medeltiden, av historiska konspirationsteoretiker, frimurare, bedragare och charlataner. Listan kan göras lång.

I en roman av författaren Umberto Eco, Foucaults pendel, tillfrågas en av huvudpersonerna som kallas Belbo, hur man känner igen en "stolle":

"För honom bevisar allt allting. Stollen har en fix idé och allt han råkar på använder han för att bekräfta den. Stollen känns igen på de friheter han tar sig när han tvungen att komma med bevis, och han tror att allting är snilleblixtar. Ni kanske tycker att det är konstigt, men förr eller senare kommer stollen dragande med Tempelherrarna".

Detta är en ganska talande textpassage. Många av de teorier som behandlats i kapitel 7, är verk av "stollar". Med tanke på den tvetydighet som kännetecknade Tempelherrarnas historia, så erbjöd den en tacksam grogrund för stollens fixa idéer. Låt oss konstruera ett exempel.

En esoteriskt intresserad student från Göteborg, ganska beläst men utrustad med en alltför livlig fantasi, är besatt av tanken att Tempelherrarna i hemlighet konverterade till Islam. Det han har att tillgå vad gäller fakta är krönikörer som i sina utsagor ideligen beskyller Tempelherrarna för att ha intima kontakter med muslimer. Vissa källor tyder även på att bröderna tillät muslimer att utöva sina ritualer inom ordenshusets väggar! Att detta kanske var en indikation på att Tempelherrarna var ovanligt toleranta för sin tid, eller bara blev oskyldigt anklagade av fientligt inställda kritiker, avfärdar sannolikt vår stolle som nonsens. I rättegången mot Tempelherrarna framkom det också anklagelser som gjorde gällande att orden dyrkade en gudabild som kallades 'Baphomet'. Stollen är medveten om att detta ord kommer från fornfranskan och betyder 'Muhammad'. Att det skulle komma ifrån gnostikernas "baptism av själen", vilket Hammer-Purgstall hävdade, tror inte vår stolle på. Men han styrks ändå i sin övertygelse; användandet av 'Baphomet' kanske bara var en täckmantel, kanske tillbad Tempelherrarna Allah och sinsemellan använde namnet på dennes profet, Muhammad!? Var det inte också så att Tempelherrarna beskylldes för att vara stolta och rebelliska och på detta sätt undergrävde korstågen? Varför ville de undergräva korstågen? Jo, därför de inte ville att kristendomen skulle segra; Tempelherrarna var muslimer. De lyckades uppenbarligen, korstågen misslyckades.

Den spekulerande stollen är nu ganska säker på sin sak, snilleblixterna avlöser varandra. Av en händelse kommer han över ett dokument som ser ut att vara mycket gammalt. Tyvärr är det bara en liten del som är läsbar. En detalj framträder emellertid tydligt, Tempelherreordens sigill. Med darrande händer tittar vår stolle noggrant på tecknet...står det inte någonting bredvid sigillet...jo, tänka sig, det står något på arabiska "Jag vittnar att det inte finns någon Gud utom Gud, jag vittnar att Baphomet är Guds sändebud". Muslimernas trosbekännelse, och Baphomet är med! Stollen är nu oåterkalleligt övertygad om att hans teori är korrekt. Han visar dokumentet för en ansedd forskare. Denne ler och säger att dokumentet bara är tio år gammalt och att liknande pappersbitar dyker upp jämt och ständigt. Sannolikheten att vår stolle tror på experten är nog väldigt liten. Snarare är det nog så att han misstänker forskaren för att dölja obehagliga sanningar; forskaren kanske är en nutida Tempelherre som deltar i en sammansvärjning mot hela världen! En ny fix idé dyker upp; muslimer och konspiratörer...!

Personligen tror jag att de "riktiga" Tempelherrarna varken var muslimer, gnostiker, synkretister, magiker eller konspiratörer. Att de kom närmre den muslimska tron än deras uppdragsgivare i Rom är en annan sak. Tempelherreorden bestod av skickliga soldater som från början fyllde en viktig funktion i det Heliga landet, inte av ockulta fanatiker som insöp allt; bara det gick emot den kristna tron. Deras politiska misstag var många. Påståendet att de skulle vara skickliga politiska konspiratörer, är därför ytterst osannolikt. Tiderna förändrades och så gjorde också Tempelherrarna, de blev duktiga bankirer och affärsmän. Men Tempelherreorden hade inte inrättats av kyrkan för att bedriva affärsverksamhet, även om den utnyttjade detta. Tempelherreorden var "Kristi stridsmän", och i ett Europa som var ointresserat av fler korståg hade orden uppenbara problem med att motivera sitt existensberättigande. Tempelherreorden var stor. Men detta innebar inte att den bestod av "stora" män, med stora visioner. Tempelherrarna var "vanliga" människor, om än stolta och högmodiga. När en mäktig kungamakt bestämde sig för att krossa dem genom att konstruera bisarra rykten hade de inte mycket att sätta emot, vare sig retoriskt eller militärt. De saknade styrkan. Paradoxalt nog så verkar det som om det var deras kraflöshet och brist på kurage tillsammans med ett mytomspunnet namn, som gjorde att de ömsom blev upphöjda superockultister och ömsom ondskefulla bestar.

Käll- och Litteraturförteckning

Följande text är ett utdrag ur Thomas Svensson C-uppsats i religionsvetenskap (10 p).
Det är tillåtet att använda materialet om materialet används - dock skall källan uppges.
Tack! /Thomas Svensson (Anm: Thomas läste svenska på Göteborgs universitet - 1996.)

Otryckta källor

Heredom, privat hemsida innehållande seriösa artiklar om frimureri.

Författade av Håkan Falk

Internetadress: www.algonet.se/~hfalk/svehere.htm

Tryckta källor

Barber, Malcolm

1978. The trial of the Templars. Cambridge University Press, Cambridge

1992. The two cities - Medieval Europe, 1050-1320. Routledge, London

1996. Det nya ridderskapet. Brutus Östlings Bokförlag Symposium, Stockholm
(övers. Joachim Retzlaff)

Eco, Umberto

1994. Foucaults Pendel. Brombergs, Stockholm (övers. E. Alexandersson)

Forey, Alan

1992. The Military Orders - From the Twelfth to Early Fourteenth Centuries. University of Toronto Press, Toronto

Nicholson, Helen

1993. Templars, Hospitalers and Teutonic Knights - Images of the Military Orders 1128-1291.
Leicester University Press, Great Britain (London?)

Partner, Peter

1982. The Murdered Magicians - The Templars and their myth. Oxford University Press, Oxford - New York

Runciman, Steven

1965. History of the Crusades, Vol. III. Penguin, Harmondsworth

Schein, Sylvia

1991. Fideles Crucis: the papacy, the west and the recovery of the holy land, 1274-1314.
Clarendon, Oxford

Tergel, Alf

1994. från Jesus till Moder Teresa (sjunde utgåvan). Verbums Förlag AB, Göteborg

Bra Böckers Lexikon

1983. Nr. 2, 3, 4. Bra Böckers Förlag, Brepols (Belgien)

1984. Nr. 7. Bra Böckers Förlag, Brepols (Belgien)

1985. Nr. 9. Bra Böckers Förlag, Brepols, (Belgien)